

'De Kerk is dienaars van het Woord'

Gerrit Cornelis Berkouwer geldt als een van de belangrijkste gereformeerde theologen van de afgelopen eeuw. Eduardo Echeverria geeft komende week een lezing over Berkouwers voortdurende gesprek met de katholieke Kerk.

Henk Rijkers

"Ik heb een hoge mening van Berkouwer als mens, als gelovige en als theoloog." Dat zei de latere kardinaal Willebrands, toen hem gevraagd werd waarom hij de gereformeerde theoloog Gerrit Cornelis Berkouwer (1903-1996) als waarnemer had laten uitnodigen op het Tweede Vaticaans Concilie. "Let wel: Berkouwer ging niet als gedelegeerde namens een of andere organisatie", benadrukt Eduardo Echeverria. "Hij was persoonlijk uitgenodigd."

'Zeer veelbetekend'

We spreken met prof. Eduardo Echeverria, die filosofie en systematische theologie doceert aan Sacred Heart Major Seminary in Detroit. Echeverria verstaat moeiteloos Nederlands, maar antwoordt in het Engels. Hij heeft juist een boek over *Berkouwer and Catholicism* gepubliceerd. In Utrecht wordt er komende week een mini-symposium over gehouden, waarop ook Echeverria zelf zal spreken. Wat maakt de gereformeerde theoloog zo belangrijk? Echeverria begint met erop te wijzen dat de evangelicale theoloog Timothy George hem de belangrijkste gereformeerde theoloog van de twintigste eeuw noemt, direct na Karl Barth. En Barth zelf had eveneens een hoge dunk van zijn Nederlandse collega.

"Voor mij als katholiek theoloog", zegt Echeverria, "is Berkouwer van belang omdat hij vanaf het begin van zijn theologische werk, door heel zijn achttiende- en negentiende-eeuwse dogmatiek heen, voortdurend in interactie is met het catholicisme. Niet alleen met de klassieke katholieke denkers maar ook met de eigentijdse. Hij is dus een zeer veelbetekenende oecumenische figuur."

De lezing die u in Utrecht gaat houden zal gaan over Berkouwer en het Tweede Vaticaans Concilie. Hoe zag hij dat gebeuren?

"Zeer positief, denk ik. Als een unieke kans zonder precedent om het gesprek met de katholieke Kerk aan te gaan. Berkouwer ging van een overheersend antithetische en apologetische houding naar een bereidheid om terug te keren naar de traditionele geschilpunten tussen Rome en Reformatie. Een van zijn belangrijkste drijfveren was het onderscheid dat hij leerde maken tussen dogmatische waarheid en de formulering daarvan. Bijvoorbeeld, als het gaat om de katholieke houding tegenover Schrift en traditie: dat er twee materieel onvolledige bronnen van openbaring zijn, waarvan traditie er een is. Berkouwer

Foto: protestant.nu

Eduardo Echeverria

'Berkouwer is van belang omdat hij voortdurend in interactie is met het catholicisme'

kwam tot het inzicht dat dit slechts een invloedrijke katholieke visie was, maar niet de enige. Op dat punt veranderde hij volledig van opvatting. Deze historisch dominante opvatting binnen de katholieke Kerk kon zodanig worden geherformuleerd dat een beginsel in stand bleef dat voor hem erg belangrijk was: namelijk dat de Kerk de dienaars van het Woord is, zoals het Tweede Vaticaans Concilie leert in *Dei Verbum*."

De theoloog Willem Aalders bekritiseerde in gesprek met KN met name de constitutie Gaudium et Spes als veel te optimistisch. Die kritiek hoor je bij protestanten vaker. Hoe dacht Berkouwer daarover?

"Die kritiek is niet typisch protestants. Je vindt die ook bij Rahner en zelfs in de commentaren van Ratzinger. In *Nabetrachtungen op het Concilie* blijkt Berkouwer deze kritiek te delen. maar ik geloof niet dat dit voor hem een groot punt was."

Symposium

Rondom het nieuwe boek van Eduardo Echeverria organiseren Fontys Hogeschool Theologie en Levensbeschouwing, Tilburg School of Catholic Theology en de Katholieke Vereniging voor Oecumene in het Ariënsinstituut, Keistraat 9 in Utrecht, op 13 november van 14.00 tot 17.00 uur een minisymposium, mede in het kader van Refo500.

Eduardo Echeverria zal een lezing houden onder de titel *The Forgotten Ecumenical Legacy of G.C. Berkouwer; On the occasion of the 50th Anniversary of Vatican II*. Daarna zullen mgr. dr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam, en prof. dr. Erik de Boer van de Theologische Universiteit Kampen een reactie geven. Deelnamekosten € 7,-. Graag vooraf aanmelden via secretariaat@oecumene.nl.

Zou Berkouwer zich ook zo met de katholieke Kerk bezig gehouden hebben als er geen Tweede Vaticaans Concilie was geweest?

"Zeker wel! Toen hij nog werkte als dominee hield Berkouwer al oecumenische gesprekken. Zijn boek uit 1940 heet *De strijd om het Rooms-Katholieke Dogma*. Zijn inaugurele oratie aan de Vrije Universiteit ging al over *Barthianisme en Catholicisme*. Pas in 1957 werd met *Nieuwe perspectieven in de controverses: Rome-Reformatie* duidelijk dat zijn houding aan het veranderen was: van louter antithetisch, kritisch en apologetisch naar openheid: naar de erkenning dat er een echte vernieuwing onder katholieke theologen gaande was, die de dingen opnieuw wilden doordenken. Hij had intussen Lubac, Congar, Daniélou, Rahner en Urs von Balthasar gelezen. De mensen van de *nouvelle théologie* waren geen modernisten. Ze verwierpen niet de leer van de Kerk. Ze wilden de waarheid van het geloof opnieuw doordenken. Niet iets nieuws zeggen, maar wegen vinden om het geloof op een nieuwe manier uit te spreken."

Intussen is de Kerk dan wel dienaars van het Woord, ze is toch ook draagster van de traditie?

"Ja, daar zit spanning op, dat vond Berkouwer ook. Anderzijds was het beginsel van *Sola scriptura* geen anti-traditiebeginsel, zoals velen waren gaan denken. Berkouwer kwam tot het inzicht dat er een onontkoombaar verband bestaat tussen Schrift en traditie. Het echte geschilpunt gaat over het leerambt van de Kerk. De kwestie is dus vooral ecclesiologisch. Hierbij was voor Berkouwer het kernpunt: het onderscheiden van de waarheid van het geloof van de wijze waarop het wordt geformuleerd. Hij onderkende dat er in de katholieke Kerk een wezenlijk nieuwe ontwikkeling gaande was. En hij zag die uitgekristalliseerd in de openingsrede van Johannes XXIII op het Tweede Vaticaans Concilie." +

Eduardo Echeverria, Berkouwer and Catholicism. Uitg. Brill, 550 pp., geb., € 176,-, 978 90 0424 558 7